

Κυριάκος Πιερρακάκης

Σας ευχαριστώ πάρα πολύ. Όπως γνωρίζετε, κύριε Παπαγιαννίδη, οι πολιτικοί έχουμε ένα πολύ θεμελιωμένο ταλέντο στο να απαντάμε στην ερώτηση που θέλουμε εμείς, και όχι στην ερώτηση, η οποία μας τίθεται.

Αντώνης Δ. Παπαγιαννίδης: Αυτό είναι μια προειδοποίηση που μιλάει για τη συνέχεια.

Κ.Π.: Θα πω επίσης ότι είμαι ευγνώμων που γνώρισα τον Γιώργο Πρεβελάκη στο Παρίσι πριν από περίπου 10 χρόνια, 2014, πρέσβη μας στον ΟΟΣΑ, φιλοξενώντας τις τότε διαπραγματεύσεις με την Τρόικα. Εκείνες οι ημέρες ήταν καθοριστικές για μένα, γιατί γνώρισα αφενός τον Γιώργο και τη Μάρω, αφετέρου ένα ακόμη πρόσωπο πολύ καλά, τον τότε Υπουργό Διοικητικής Μεταρρύθμισης, τον σημερινό Πρωθυπουργό, πράγμα το οποίο εκ των πραγμάτων οδήγησε κι εμένα προσωπικά σε συγκεκριμένες πολιτικές διαδρομές. Θυμάμαι πολύ χαρακτηριστικά δύο πράγματα από εκείνες τις ημέρες της γνωριμίας μας με τον Γ. Πρεβελάκη: τις συζητήσεις που κάναμε βγαίνοντας από την αίθουσα όταν τελειώναν οι διαπραγματεύσεις αναφορικά με θέματα που είχαν να κάνουν με την εθνική κυριαρχία και πώς η εθνική κυριαρχία βρισκόταν σε συζήτηση στη μέσα αίθουσα, στην όλη συζήτηση περί Μνημονίων. Είχα την ευκαιρία να το συζητώ αυτό με τον κορυφαίο Έλληνα γεωπολιτικό.

Οφείλω να πω επίσης ότι το έργο του Γιώργου Πρεβελάκη έχει επηρεάσει εμένα προσωπικά κατά τα χρόνια τις προηγούμενης ιδιότητας μου στη διαΝΕΟσις, όπου είχαμε την ευκαιρία να συνεργαστούμε και να αξιοποιήσουμε σημαντικό μέρος από το έργο του. Σήμερα μιλάμε για τρία βιβλία: *Ποιοι είμαστε;*, *Ξύλινα τείχη, Επιστροφή στη Αθήνα*. Και ενώ είναι τρία διαφορετικά βιβλία, θα έλεγα ότι αποτελούν μία τριλογία με συνοχή, μία ενιαία και πολύτιμη συμβολή στην εθνική αυτογνωσία. Θέλω να σταθώ λίγο περισσότερο στην έννοια «Ξύλινα Τείχη». Θυμόμαστε πώς προκύπτει ο όρος: είναι ο χρησμός του μαντείου των Δελφών εν όψει της ναυμαχίας της Σαλαμίνας: «Τα ξύλινα τείχη θα σώσουν την πόλη». Οι συντηρητικοί της εποχής το 480 π.Χ. ερμήνευαν το χρησμό κυριολεκτικά: «Θα υψώσουμε ξύλινα τείχη στην Αθήνα για να σωθούμε από τους Πέρσες». Τα προσδευτικά μυαλά της εποχής, με πρώτο τον Θεμιστοκλή, ερμηνεύουν τα ξύλινα τείχη ως πλοία και ερμηνεύουν ως «στη θάλασσα θα κερδίσουμε τον περσικό στόλο». Κέρδισαν και κέρδισαν και τον αγώνα της ερμηνείας. Για να απαντήσω και στο ερώτημα του *Ποιοι είμαστε;*, νομίζω ότι, εν τέλει, είμαστε εκείνοι που καλούνται να απαντούν διαρκώς σε αυτό το ερώτημα στο «Να ορίζω τα ξύλινα τείχη σε κάθε εποχή και με διαφορετικούς τρόπους». Γιατί στο τέλος της ημέρας και τα στοιχεία της ταυτότητας, όλα τα δυναμικά στοιχεία, μεταφράζονται διαρκώς και σε ήπια ισχύ, αλλά, εν τέλει, και σε υλικό για τη σκληρή ισχύ της κάθε χώρας. Και πρέπει να

μπορούμε να απαντάμε σε αυτό το δίλλημα με θετικό τρόπο και με μία οδυσσειακή λογική.

Στα Ομηρικά έπη τα ξύλινα τείχη είναι ο δούρειος ίππος, είναι αυτή η εφευρετικότητα του να μπορείς σε κάθε περίπτωση να σκέφτεσαι τον κατάλληλο τρόπο για να αντιμετωπίσεις ένα πρόβλημα. Μιλήσαμε πριν για την Αθήνα των δεκαετιών του '50 και του '60. Θυμάμαι πώς, ως διαΝΕΟσις, είχαμε σταχυολογήσει σε ένα βιβλίο τις 10 κορυφαίες μεταρρυθμίσεις του 20ού αιώνα και μεταξύ αυτών την αντιπαροχή. Μεγάλο debate η αντιπαροχή με τα θετικά της και τα αρνητικά της. Όμως, εκ των πραγμάτων, η αντιπαροχή ήταν για εκείνες τις δεκαετίες «τα ξύλινα τείχη», γιατί επέτρεψε σε ένα πολύ μεγάλο κομμάτι του πληθυσμού που είχε αγοράσει ένα οικόπεδο να αποκτήσει ένα ή δύο διαμερίσματα και δημιούργησαν μεγάλη οικονομική και κοινωνική κινητικότητα στην πορεία του χρόνου. Προφανώς, και με αρνητικές συνεπαγωγές. Αλλά, εν τέλει, τα πράγματα κινήθηκαν μπροστά. Και όλη αυτή τη διαδρομή ο Γ. Πρεβελάκης την ιχνηλατεί, την αποτυπώνει. Ανάμεσα σε άλλα, αποτυπώνει και το κορυφαίο ζήτημα των καιρών μας, το δημογραφικό. Αναφερθήκατε κύριε Πελαγίδη σε αυτό. Αυτό είναι και το βασικό θέμα που είχαμε καταπιαστεί στη δουλειά μας στη διαΝΕΟσις. Εκ των πραγμάτων, όταν έχεις διπλάσιο αριθμό θανάτων από γεννήσεις και ένα δείκτη γεννήσεων κάπου γύρω στο 1,30 είναι δεδομένο ότι το δημογραφικό αποτελεί ένα πρόβλημα-ομπρέλα, καθώς ακουμπά και πάρα πολλά άλλα προβλήματα. Θα ακουμπήσει την πτυχή της κυβερνητικής πολιτικής για τις επόμενες δεκαετίες συνολικά. Έχει και αυτό πολλές πτυχές, βέβαια, γιατί, από την άλλη, κάθε τέσσερα χρόνια, κατά μέσο όρο, το προσδόκιμο ζωής αυξάνεται κατά ένα χρόνο. Και έτσι, ένα παιδί το οποίο γεννιέται στην Ελλάδα σήμερα έχει άνω του 50% πιθανότητες να περάσει την ηλικία των 100.

Αλλά, σε κάθε περίπτωση, πρέπει να επενδύσουμε στο να θέσουμε τα σωστά ερωτήματα, για να βρούμε και τις κατάλληλες λύσεις. Και νομίζω ότι όλη η φιλοσοφία και όλη η κουλτούρα του έργου Πρεβελάκη είναι ακριβώς αυτή. Ο Γιώργος Πρεβελάκης είναι ο κορυφαίος Έλληνας γεωπολιτικός. Αυτά είναι ερωτήματα και αυτό είναι το εύρος των ερωτημάτων, που θα κληθεί και η δικιά μου γενιά και οι επόμενες γενιές να απαντήσει. Και πρέπει να απαντήσουμε σωστά. Τα «ξύλινα τείχη» του σήμερα, νομίζω ότι είναι σχετικά αναμενόμενο να ειπωθεί από μένα, είναι σίγουρα και ψηφιακά, είναι σίγουρα δίκτυα, πολύ περισσότερα απ' ότι δομές. Μιλάει ο Γ. Πρεβελάκης στο έργο του για την «ελληνόσφαιρα», για την έννοια του να μπορούμε να σκεφτούμε ελληνικά δίκτυα παγκοσμίως και όχι μόνο τα αμιγώς κρατικά. Η ναυτιλία, η Εκκλησία, όλες οι δυνάμεις εκείνες, οι οποίες δομούν τα παγκόσμια δίκτυα του ελληνισμού, να μπορέσουμε να λειτουργήσουμε μέσα σε αυτές και να σχεδιάσουμε πολιτικές σε μία λογική υποχώρησης, γιατί αυτό είναι υποχώρηση. Μιλάμε πάρα πολύ συχνά για το σχεδιασμό πολιτικής, ακόμη και τώρα, με ταμπού, τότε και σύμβολα στην Ελληνική Βουλή, ειδικά στο χώρο της παιδείας. Και τα σύμβολα αυτά λειτούργησαν σε δεκαετίες όπου υπήρχαν de facto υψωμένα Τείχη. Αυτή τη στιγμή αυτό που υφίσταται στην πράξη. Πρέπει λοιπόν, για να μπορέσουμε να υπηρετήσουμε τους ίδιους σκοπούς, να αλλάξουμε τα μέσα.[...]

Αν υποθέσουμε, επειδή έθιξε και ο Θ. Πελαγίδης θέματα παιδείας στο τέλος ότι η κοινωνική κινητικότητα είναι ο βασικός πυρήνας της παιδείας, αυτό το οποίο λειτούργησε μεταπολεμικά ως παράδειγμα σε κάθε ελληνική οικογένεια, ο τρόπος με τον οποίο αυτό θα υπηρετηθεί σε μία λογική ανοιχτών συνόρων, είναι διαφορετικός από την δεκαετία του '50 και του '60. Και τα πράγματα έχουν μία κακιά συνήθεια: μετασχηματίζονται στο χρόνο. Αναφέρατε για τους καθηγητές ως δημοσίους υπαλλήλους και σήμερα είχαμε ακριβώς μία τέτοια συζήτηση στη Βουλή, που συζητήσαμε για τη διαδρομή του άρθρου 16 του Συντάγματος, η οποία είναι παράδοση: δεν είναι αυτή που μετασχηματίστηκε στη Μεταπολίτευση, καθώς για πρώτη φορά το Σύνταγμα του Ελευθερίου Βενιζέλου το 1911 προέβλεπε «ελευθερία λόγων». Στο Σύνταγμα του '52 για πρώτη φορά ορίζεται ότι οι καθηγητές πρέπει να είναι δημόσιοι υπάλληλοι (στο μετεμφυλιακό Σύνταγμα, δηλαδή, με συγκεκριμένες προσλαμβάνουσες, συγκεκριμένη στοχοθέτηση) ενώ για πρώτη φορά μπαίνει η πλήρης απαγόρευση με την τρέχουσα διατύπωση το 1968, στο τότε (εντός άπειρων εισαγωγικών) «συνταγματικό» κείμενο! Στη λογική του να μην υπάρχει πολυφωνία στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Και μετά το '75, αυτό γίνεται τοτέμ άλλων πολιτικών προτεραιοτήτων. Συνεπώς, πρέπει να μπορέσουμε όλα αυτά τα σύμβολα, αυτά τα «ξύλινα τείχη» της ιστορίας μας, να τα σχηματίζουμε απαντώντας κάθε φορά σωστά στο ερώτημα. Γιατί, στο τέλος της ημέρας, η μοίρα αυτού του τόπου, όπου αυτό είναι ακριβώς το πνεύμα και το νεύμα του Γιώργου Πρεβελάκη: να ανοιχτεί, να ανοιχτεί στο πέλαγος. Και αυτή είναι και η μεταφορά της ναυτιλίας, την οποία πρέπει να μπορέσουμε να διατηρήσουμε και σαν κοινωνία και σαν πολιτικό σύστημα, ώστε να μπορέσουμε πραγματικά να πάμε μπροστά και να μην κλειστούμε σε φαινομενικά ψευδή «ξύλινα τείχη», τα οποία θα καταρρεύσουν με τον αέρα και μόνο.